

күнделікті сабақтарға қолдану үшін әлі де айқындалатын жақтары көп екені бізге белгілі. Соған байланысты білім берудің компьютерлік технологиясын кеңінен пайдалануға негізделген ана тілдегі оқыту бағдарламаларын ұйымдастыру бұл күнде өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Сонымен, әлеуметтік, қатынастық, ақпараттық, когнитивті және арнайы құзырлықтарды меңгеруде ақпараттық және қатынастық технологияны қолданумен байланысты болатын педагогикалық білім мазмұны терең және мағыналы болады және келесі шарттарды орындай алады, олар: - білімді ақпараттандырудың кез келген бағдарламаларын іске асыруға белсенді араласуға қабілетті мамандарды даярлауға арналған шынайы жағдайлар құру; - біріккен жобаларды орындау мүмкіндіктеріне байланысты білім алушылар мен оқытушылардың кәсіби деңгейін арттыру; - электрондық кітапханалар мен виртуальды зертханалар, интернет желісінің ғылыми, мәдениеттік және әлеуметтік маңызды ресурстары арқылы дәстүрлі кітапханалар мен зертханалардың мүмкіндіктерін кеңейту, яғни білімгерлерге шығармашылықтық тұрғыда жұмыс жасау үшін жаңа сапада жағдай жасау; - үздіксіз ашық білім алуды жүзеге асыру, телеқатынас мүмкіндіктері арқылы білімгерлердің кез келген уақытта оқу үрдісін ұйымдастыруға белсене араласа алуы.

Жоғарыда аталған жағдайлардың орындалуы білімді модернизациялаудың негізгі мақсатын орындауға – білім беру сапасын арттыруға, білім алудың қол жетімділігіне, жеке тұлғаның және тұтас ақпараттық қоғамның тұрақты дамуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Әжібекова Ж. Оқу процесінде гипермәтіндік электрондық оқулықтарды енгіз. // «Информатика негіздері», №3,2003.-5-7б.
2. Вострокнотов И.Е. Теория и технология оценки качества программных средств образовательного назначения. Монография. – М., -Госкоорцентр.-2001.–С.300.
3. Гальперин П.Я. Управление процессом учения //Новые исследования в педагогических наука. – М., -1965. – вып. IV. –С.15 – 20.

ӨОК 72.012

ДИЗАЙН ОБЪЕКТИВТІ ДҮНИЕНІҢ ТҮТАСТЫҒЫ

Рахметова Нейла Батырқызы

neila_1903@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Сәулет-құрылыс факультетінің «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Т. Самуратова, п.ғ.д., профессор

Дизайн - адамның объективті ортасын, визуалды байланыс пен ақпарат жүйелерін дамытуға, адамның өмірі мен қызметін функционалды, ұтымды негізде ұйымдастыруға байланысты жобалық және көркемдік қызмет түрі. Өз жұмысында дизайнер жобалық құралдардың барлық арсеналын пайдаланады: техникалық дизайннан, орналасудан – композициялық формаға, стильді қалыптастыруға дейін; функционалды талдаудан – пәндік ортаның ұйымдастырушылық, тұжырымдамалық модельдеріне дейін. Алайда, бұл құралдардың барлығы объективті әлем мен байланыс әлемінің бүкіл кешенін жобалаушының жалпы мәдени, көркем және бейнелі түсінігін анықтауға бағынады.

Бұл «екінші табиғатты» дамыту бірқатар негізгі әдістерге негізделген – функционалды талдау, орналасу, кеңістіктік немесе графикалық композициялық құрылымды құру, стилизация және т.б. дизайнның мақсаты – адамның әр түрлі қажеттіліктерін қанағаттандыру, оның ішінде мәдени сәйкестендіру қажеттілігі, көркем-бейнелі модельдер негізінде өмір мен қызметтің тақырыптық және ақпараттық ортасын тиімді ұйымдастыру. Бұл суретшінің толыққанды формамен жұмысы, сондықтан мұнда форманы қалыптастыру процестері маңызды. Форма дизайнердің өзіне жүктелген міндеттердің бүкіл шеңберін түсінуді біріктіреді: утилитарлық, әлеуметтік-мәдени, көркемдік және технологиялық. Форма арқылы дизайнер тұтынушымен байланысады (материалдық заттардың қабығын немесе құрылысын ғана емес, сонымен қатар құрылымдарды, іс-қимыл сценарийлерін, белгілі бір ережелер мен шарттарды да түсінеді).

Тәуелсіз кәсіби қызмет ретінде дизайнның пайда болуы жаппай өндірістің, технологияның және қолданбалы ғылымның дамуымен байланысты. Оның тарихы жан-жақты және сәулет, технология, бейнелеу өнері, таңбалық жүйелер теориясы, әлеуметтану, мәдениеттану, коммуникация проблемалары, жарнама және маркетинг мәселелері, функционалды талдау және эргономика саласындағы фактілерді қамтыса да, XX ғасыр осы мамандыққа арналған бірқатар іргелі тарихи зерттеулер берді. Бұл сериядағы алғашқы кітап – Николаус Певзнердің «Қазіргі қозғалыстың бастаушылары. Морристен Гропиуска дейін» («Пионеры современного движения. От Морриуса до Гропиуса») 1936 жылы жарық көрді. Дизайн тарихы қазіргі заманғы тарих ретінде ұсынылған – стильдер, ойлау, мәдениеттегі өзекті бағыттар мен идеялардың тарихы. Модернизм, XX ғасырдың алғашқы көркемдік авангард кезеңі осы дизайнмен ассоциациялана бастады.

Вебстердің ағылшын тілінің түсіндірме сөздігінде «design» сөзі етістік ретінде де, зат есім ретінде де түсіндіріледі. Бірінші жағдайда, бұл дегеніміз: көрсету, жоспарлау, құру, жобалау, белгілі бір мақсатпен бірдеңе жасауға ниет білдіру. Екіншісінде – мақсат, мақсатты жоспарлау, ақыл-ой жобасы, іс-қимыл схемасы, алдын-ала эскиз, орналасу, көркем шығармадағы элементтердің орналасуы, сәндік мотив, эстетикалық қасиеттерді ескере отырып, өнеркәсіптік өнімдердің формаларын жасау саласы. Сонымен қатар, сөз - көпмағыналы, дизайн деп құру процесін де, қызметтің пайда болу, іске асыру және нәтижесін де атайды.

«Дизайн» сөзінің ағылшын тілінен орыс тіліне тура аудармасы – «жоспар», «сурет», «сызба». Дизайнер - жоспарлауды, сурет салуды, сызба жасауды білетін адам. Сонымен қатар, ағылшын тілінен аударғанда «дизайнер» – «айлакер адам». Қазіргі ағылшын тіліндегі әдебиеттерде «design» сөзі астарында стиль, жоба, жобалауды деген мағыналар болса, және кәсіби қызмет ретінде дизайн – архитектура немесе инженерлік жобалаумен қатар жұмыс істейтін болғандықтан «engineering design» деген атауға да келеді. Қызмет саласы мен тұжырымдамалардың бұл бұлыңғырлығында жағымды және жағымсыз жақтары бар. Жағымсыз, яғни минустары – мәнін түсіну қиын. Жағымды, яғни плюс жақтары – дизайнер біздің ғылымда, техникада, тіпті өнер мен мәдениеттегі тар мамандар дәуірінде мамандық пайда болған кезде бағдарламалық түрде жарияланған әмбебаптылық ерекшелегін сақтайды.

Өзінің атауында «дизайн» сөзі бар алғашқы журнал – «Journal of Design» – Англияда 1849 жылы пайда болды. Журналдың негізін мемлекет қайраткері, суретші-дизайнер, 1851 жылы Лондонда өткен дүниежүзілік көрменің бастамашысы сэр Генри Коул бастады. Журналдың алғашқы баспа алғысөздерінің бірінде журнал редакторы Ричард Редгрейв: «Дизайн қосарлы сипатқа ие. Бірінші кезекте-жасалған заттың мақсатына қатаң сәйкестігі. Екіншісінде-бұл пайдалы құрылымның безендірілуі немесе оюлануы. Көптеген адамдар үшін «дизайн» сөзі – көбінесе екінші, тәуелсіз ою-өрнекпен, екі жақтың бірлігіне қарағанда пайдалы функцияға қарама-қайшы келетін мағына байланысты.»

Бұл өнеркәсіптік революция аяқталғаннан кейін көп ұзамай жазылды, іс жүзінде жаңа мамандық – өнеркәсіптік бұйымдарды жобалаушы – пайда болған кезде.

Дизайн – сәулет, кітап дизайны, театр сценографиясымен салыстырылатын дизайн және көркемдік қызмет түрі... Бірақ олардан айырмашылығы, оның нақты пәндік шекаралары жоқ. Дизайнер, негізінен, оның ойлау әдісі – минималды материалдық шығындар мен минималды үнемді араласуға негізделген эстетикалық тұрғыдан мағыналы, түпнұсқа, тапқыр шешімдерді іздеу – әмбебап болып табылатындығымен айналыса алады деп санауға болады.

Сондықтан дизайнер әмбебап, өйткені ол форма ұйымдастырылуының жалпы көрінісін заттардан көреді. Орналасу, комбинаторика, бөлшектерді ретке келтіру – дизайнның негізгі әдісі. Оның ісі – өнеркәсіптік өндірілген заттардың формальды қасиеттерін анықтау, оларды пайдалану ыңғайлылығы, адамға пропорционалдылығы (Эргономика факторларын ескере отырып), ұтымды және заманауи келбетке қол жеткізу, таңдалған технология мен материалдардың сәйкестігі, белгілі бір мәдени топтар мен тұтынушылар түрлеріне бағдарлану. Зат, нәрсе дизайнер үшін коммуникация құралына айналады, әсіресе Графикалық дизайн үшін маңызды.

Дизайнның бірнеше ресми анықтамалары бар. Мұнда ең көп таралған екеуін мысалға келтірейік.

1969 жылы ICSID (ICSID) конгресінде – өнеркәсіптік дизайн бойынша халықаралық кеңес – сонау 1950 жылдары ұсынылған анықтама қабылданды. Осы ұйымның президенті, Германиядағы әйгілі Ульм дизайн мектебінің ғалымы және оқытушысы Томас Мальдонадо: «Дизайн – бұл

шығармашылық қызмет, оның мақсаты өнеркәсіп шығаратын объектілердің формальды сапаларын анықтау; пішіннің бұл сапалары сыртқы түрге ғана емес, негізінен жүйені тұтас бірлікке айналдыратын құрылымдық және функционалдық қатынастарға (өндіруші мен тұтынушы тұрғысынан) қатысты. Дизайн өнеркәсіптік өндіріске негізделген адам ортасының барлық аспектілерін қамтуға тырысады».

30 жылдан астам уақыттан кейін Н.В. Воронов қазіргі заманғы идеяларға неғұрлым жақынырақ сәйкес келетін басқа анықтаманы тұжырымдады: «Дизайн - бұл осы байланыстың нәтижелерін беру үшін ғылыми деректерді қажетті түрде пайдалану арқылы орналасу әдісіне негізделген бар материалдық объектілердің және (немесе) өмірлік жағдайлардың органикалық жаңа үйлесімі. Эстетикалық қасиеттерді қалыптастырады және олардың адаммен және қоғаммен қарым-қатынасын оңтайландырады. Бұл әлеуметтік прогреске жәрдемдесу мен тұлғаның қалыптасуында көрінетін дизайнның тән әлеуметтік салдарының болуын анықтайды. «Дизайн» термині нақты идеяны (жобаны), оны жүзеге асыру процесін және алынған нәтижені анықтау үшін қолданылуы мүмкін.»

Дизайнерлердің өздері жұмыс салалары туралы не деп айтып кеткен:

«Дизайн дегеніміз не? Бұл кез-келген элементтерді белгілі бір мақсатқа ең жақсы қызмет ететіндей етіп орналастыру жоспары» деп Чарлз Имс (АҚШ) айтып кетсе, Дитер Рамс (Германия) «Жақсы дизайн – минималды дизайн» деген. Сол сияқты басқалары:

«Конструктивизм (дизайн мағынасында. – Л.Л.) - болашақтың өнері» (Александр Родченко, КСРО);

«Дизайнер – болашақ ортаны жасаушы» (Джо Коломбо, Италия);

«Дизайнер өркениетті әлемді құруда мағынаны іздеуге қатыса алады және қатысуы керек» (Филипп Старк, АҚШ);

«Техника мәдениетті сатып алмауы керек, ол өзі мәдениетке айналуы керек» (Этторе Соттасс, Италия);

«Суретші мен дизайнер арасында ешқандай шекара жоқ» (Эико Исиока, Жапония)

Дизайнер лауазымы пайда болған сәттен бастап дизайн тарихын санай отырып, неміс сәулетшісі Питер Беренс «АЕГ» (АЕГ - Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft (General Electric компаниясы)) неміс компаниясының көркемдік жетекшісі лауазымын алған 1907 жылын атап өтеміз. Ол электр өнімдерінің дизайнына, компанияның сыртқы имиджіне, өнімнің жарнамасына және шеберхана архитектурасына жауап берді.

Британдықтар алғашқы дизайнерді Ұлттық дизайн мектебінің атақты түлегі Кристофер Дрессер деп санайды. Оның 1870 жылдардағы шығармалары ыдыс-аяқтың, сәндік әшекейлердің, керамикалық плиткалардың, зергерлік бұйымдардың дизайнында олар функционалдылықпен, талғампаздықпен және ең аз ою-өрнектермен ерекшеленді.

Дизайн өнертапқыш-суретшілердің пайда болуымен дүниеге келген деп есептесек, Леонардо да Винчиді еске түсіру керек. Құрылыс механизмдерінің, тікұшақтардың, сүңгуір қонғыраулардың схемаларын сипаттай отырып, ол дизайнға макет сияқты жалпы дизайн принципін пайдаланды. Белгілі түйіндер мен элементтерді біріктіре отырып, суретші жаңа нысандарды алды. Тік осьтік пропеллер тікұшақ болып табылады. Рычагтар мен мембраналық қанаттардың комбинациясы - маховик және т.б. Сурет ол үшін дизайн құралы, сурет, әлі жоқ нәрсені бейнелеу болды. Джеймс Уатттың алғашқы бу машинасының сызбаларын дизайн жобасының графикасы жанрына да жатқызуға болады. Ұлы Петр дәуірінде орыс өнертапқышы және инженері Андрей Нартов станоктардың жобаларын жасау кезінде оларға үйлесімді көрініс беруге тырысты.

Біз қолданатын заттардың ішінде көпшілігі мың жылдан астам уақыт бойы бар. Ежелгі Египеттің немесе Антикалық дәуірдің материалдық мәдениеті көбінесе протодизайн деп аталады және дизайн тарихына кіреді. Мұнда ең көп таралған, анонимді, қарапайым заттар, конструктивті принциптер мен құрылғылар пайдалы әсерге минималды құралдармен қол жеткізіледі. Мысалы, донғалақ, орындық, аяқ киім, киім-кешек, қару-жарақ, жазу құралдары, кетпен мен күрек, балта. Осы заттардың барлығы заманауи дизайн объектілерімен ортақ, олар безендіру үшін емес, белгілі бір функцияларды орындау үшін жасалған.

Олар аспаптық зат функциясынан басқа адам үшін маңыздылығы кем емес коммуникативті, ақпараттық және мәртебелік (жалпы белгілер мен елтаңбалардан бастап айырым белгілерге, эмблемаларға, ақпараттық-коммуникациялық жүйелерге дейін), эмоционалдық, психологиялық

және магиялық функцияларды орындайды. В.Ф. Ресейдегі жетекші дизайн теоретиктерінің бірі Сидоренко бұл функциялар кешенін интегративті деп белгіледі.

Дизайнер өз жұмысында дизайн құралдарының барлық арсеналын пайдаланады: техникалық дизайн, макет, композициялық пішіндеу, стильді қалыптастыру; функционалдық талдаудан пәндік ортаның ұйымдастырушылық, концептуалды үлгілеріне дейін. Мамандар дизайн мақсатын адамның әртүрлі қажеттіліктерін қанағаттандырудан көреді, оның ішінде мәдени сәйкестендіру қажеттілігін, өмірдің пәндік және ақпараттық ортасын тиімді ұйымдастыруды және көркемдік және бейнелі үлгілерге негізделген әрекеттерді қамтиды. Бұл суретшінің пішіні бар жұмысы, сондықтан бұл әрекеттегі пішіндеу процестері іргелі болып табылады. Пішін дизайнердің оның алдында тұрған барлық міндеттердің - утилитарлық, әлеуметтік-мәдени, көркемдік, технологиялық туралы түсінігін біріктіреді.

Жоғарыда келтірілген анықтамалар мен шолулардан шығатын бірінші қорытынды: кез келген адам дизайнер бола алады. Бұл өмір сүру, тыныс алу, сүю сияқты табиғи нәрсе. Екінші қорытынды: идеялар мен шешімдер бос жерден пайда болмайды, олар өзімізде және айналамызда; дизайнер – көре алатын, байқайтын, таңдай алатын, біріктіре алатын адам. Үшінші қорытынды: дизайн – бұл өнеркәсіп өнімдерін, жиһаздарды, тоқыма бұйымдарын, киім-кешектерді, графикалық дизайн объектілерін және шағын архитектураны (қалалық дизайн, соның ішінде витриналар, маңдайшалар, аялдамалар және т.б.) қамтитын әмбебап дизайн қызметі, және көлік – эксклюзивті де, сериялық та. Осы объектілердің барлығында жалпы стильдік үлгілер, материалдың, технологияның және форманың жалпы корреляциясы және жалпы дизайн бағыты кездеседі. Демек, дизайн объективті дүниенің тұтастығына жауап береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Минервин Г.Б. Архитектоника промышленных форм. М., 1970. 1-баспа. 30 б.
2. Воронов Н.В. Суть дизайна. М, 2002. 16 б.
3. Цит. по: Everything Reverberates. Thoughts on Design. San Francisco, 1998.
4. См.: Volli U. The richness of ambiguity // Stileindustria. 1996. No 8. 54 бет.
5. См.: Сидоренко В.Ф. Методика художественного конструирования. М., 1983. 47 б.

ӨОК 72.012

АРАБ КАЛЛИГРАФИСЫ ҚОЛДАНЫЛҒАН ИНТЕРЬЕРДЕГІ ЗАМАНАУИ КЕСКІНДЕМЕНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Рахметова Нейла Батырқызы

neila_1903@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Сәулет-құрылыс факультетінің «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Т.Самуратова, п.ғ.д., профессор

«Өнер - мәдениет дамуының рухани және материалдық көрсеткіші болғандықтан, оның өркениетте алар орны өте зор. Мәдениеттану мәселелері, әсіресе, бұрыннан қалыптасқан құндылықтар жүйесін қайта қарау кезеңдерінде заман талабына айналады. Осыған байланысты, өнер де заман талабына сәйкес, қоғамның даму бағыттарына сәйкес, сонымен қатар, оның дүниетанымына сәйкес қалыптасып, дамиды. Оның қоғам санасына деген идеологиялық әсері айтарлықтай маңызды.» Өнер тарихшыларының арасында кейде араб каллиграфиясының ежелгі өнері ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы аясында құлдырауға ұшырауда деген пікірді естуге болады. Бірақ шыны керек, қазіргі каллиграфтар мен дизайнерлер, керісінше, барлық мұсылмандарға таныс өнерді бейнелеу өнерінің маңызды элементі ретінде белсенді қолдана бастады, оны қазіргі заманның қажеттіліктеріне сәйкес жаңартып та отырады.

Заманауи ислам каллиграфиясының бейнелері өзіне көпқасырлық дәстүрлерді сіңіріп, сонымен қатар догматикалық шектеулерден арыла бастады. Бұл жұмыстар бейнелеу өнерінің керемет інжу-маржандары болып көрінеді. PR және маркетинг, бұқаралық ақпарат құралдары